

Møte for lukkede dører, Odelstinget 19. mars 1918

Møte for lukkede dører i Odelstinget
den 19. mars 1918 kl. 17.15.

Præsident: Peersen.

Dagsorden:

Mundtlig indstilling fra næringskomite nr. 1 til midlertidig lov om tillæg til lov om erhvervelse av fast eiendom (jfr. Ot. prp. nr. 21).

Møtet blev sat for lukkede døre.

Præsidenten: Præsidenten vil foreslaa, at møtet blir holdt for lukkede døre, og hvis ingen uttaler sig derimot, anses det for vedtat. Præsidenten vil dernæst foreslaa, at der i henhold til § 53 i reglementet gives adgang for regjeringens medlemmer, kontorchefen, sekretærene ved Stortingets kontor samt de i Stortingets tjeneste ansatte referenter.

Ingen har uttalt sig derimot, og saa vil bli forholdt.

Præsidenten har meddelt, hvilken sak der foreligger til behandling. Da indstillingen er avgit idag, er det nødvendig at indhente odelstingets samtykke til, at denne sak behandles straks. Præsidenten foreslaar, at saken behandles straks.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Præsidenten skal forhøre, om nogen forlanger ordet om saken i dens almindelighet.

Hagb. Lund (komiteens ordfører): Propositionen i denne sak blev omdelt til medlemmerne igaar aftes, og det har derfor ikke været anledning til at behandle den paa ordinær maate ved avgivelse av skriftlig indstilling. Man har derfor benyttet reglementets § 17 og avgir mundtlig indstilling i saken. Foranledningen til denne sak er et telegram fra Finmarkens amtmand av 22de februar, hvori amtmanden meddeler, at han har bragt i erfaring, at et firma i Bergen Johan C. Martens, "i den sidste tid har kjøpt op en række fiskebruk i Østfinmarken saaledes i Vardø by, Baadsfjord og Kiberg, samt at firmaet ligger i underhandling om videre opkjøp." Videre siger amtmanden: "Da det efter min opfatning vil være yderst uheldig om større eiendomme i Finmarkens fiskevær skulde bli samlet paa enkelte eieres - og særlig da utenamtsaktieselskapers - hænder tillater jeg mig anbefale, at der straks utfærdiges midlertidig lov, som gjør adgangen til at erhverve fast eiendom i Finmarken avhengig av Kongens tillatelse. En saadan lov vil ogsaa faa betydning overfor mulige straamænd for Z.E.G. jfr departementets skrivelse senest 9 dennes."

Forholdet har nemlig været saadan, at allerede for et aar siden begyndte specielt i Honningsvaag, som er et av de største og mest centrale vær i Vest-Finmarken, og hvor tyskerne har sine store opkjøpere, der at bli en byggevirksomhet, som var ganske paafaldende. En hel del fiskere, som litet eller intet hadde at rutte med, bygget store etablissementer, og ved undersøkelse kom man paa det rene med, at disse mennesker ikke hadde midler av nogen norske banker eller norske forretningsmænd, og at det derfor var noksaa gjennemskuelig, at det var tysk kapital, som stod bak. Dette vakte ængstelse og opsigt ikke alene blandt Finmarkens handelsmænd, men ogsaa blandt en række fiskekjøpere og fiskere, som var ængstelige for, at den tyske interesse ikke alene strakte sig til krigen og under krigen, men at de hadde lange fremtidsmaal for øie. M.a.o. at tyskerne kunde bli ganske slemme konkurrenter for nordmændene, selv naar de fredelige normale forhold igjen indtraadte. Ved siden av, at tyskerne paa den maate satte sig adskillig fast i Honningsvaag, begyndte ogsaa et større Bergensfirma, Johan C. Martens i Bergen, at kjøpe op adskillige eiendomme, som nævnt av amtmanden i hans telegram, og la an paa en stor virksomhet. Dette vakte ogsaa ængstelse, fordi erfaringer hadde vist fra gamle dage, at da de store kjøbmænd sørfra kjøpte op bruk i Finmarken, som de slog under sig, blev det sæsonvær, hvor man kun drev endel av aaret under det store vaarfiske, og utenfor den tid laa været dødt og hadde liten eller saa godt som ingen fast befolkning. At dette maa hæmme utviklingen er vel alle enige om, og dette har da foranlediget, at amtmanden i Finmarken har tat affære og sendt dette telegram, som jeg har nævnt her. Der er ogsaa indkommet forestillinger fra andet hold; jeg kan i denne forbindelse nævne, at statsraad Brønne har mottat meddelelser, som han har sendt videre til departementet, og som ogsaa roper et alvorlig varsko i samme retning som her. Dette har gjort, at handelsdepartementet, som fik med denne sak at gjøre, fik adskillige betænkeligheter likeoverfor det samme forhold og fandt, at her maatte der tages ordentlig fat for om mulig at hindre dette. Imidlertid kom handelsdepartementet, da det arbeidet med saken, paa det rene med, at denne sak vel helst burde utformes og bearbeides av justisdepartementet, og oversendte derefter sakens dokumenter til justisdepartementet, som har skrevet propositionen og forslaget til lov i denne sak.

Som man vil se av indstillingens §1, omfatter dette jo eiendomme, som ikke skal kunne sælges eller utleies, uten at kongen har git tilladelse dertil. Imidlertid mente departementet, at dette spørsmaal ikke alene hadde interesse for Finmarken, men ogsaa for amterne sydpaa. Departementet har derfor gjort bestemmelsen almindelig, dog saaledes at kongen bestemte, hvilke kommuner skal være avhengig av denne tilladelse eller koncession.

Efterat indstilling var avgit i saken, er komiteen efter konference med statsraaden blit enig om at stryke §2

i indstillingen, som saaledes gaar helt ut, saaledes at §3 faar betegnelsen §2, og §4 faar betegnelsen av §3, og §5 blir §4. Endvidere har komiteen likesaa vel som departementet gjort det tillæg til den nuværende §5, at denne lov skal gjælde kun i 1 aar, saadan at paragraffen kommer til at hete: "Denne lov træder i kraft straks og gjælder i et aar." Man har fundet, at en lov, som paa en viss maate jo maa siges at gripe ganske voldsomt ind i private rettigheter, vil man gjerne se hvorledes virker, og ha adgang til, dersom det viser sig at være praktisk, at gjøre enkelte ændringer allerede til næste aar. Jeg vil foreløbig slutte mine bemerkninger med at si, at komiteens indstilling er den trykte indstilling med de ændringer, som jeg her har nævnt.

Præsidenten: Præsidenten forstaar det saa, at efterat komiteens indstilling er avgit, er komiteen blit enig om forskjellige ændringer, som vil bli referert ved de forskjellige paragraffer.

Efter forslag av præsidenten besluttedes enstemmig: De beslutninger, som fattes, ansees som foreløbige.

Komiteen hadde indstillet til Odelstinget at fatte følgende beslutning til midlertidig lov om tillæg til lovene om erhvervelse av fast eiendom.

§ 1

I de kommuner, for hvilke Kongen bestemmer, at denne lov skal være gjældende, kan ikke eiendomsret eller bruksret, til nogen art av fast eiendom uten tilladelse av Kongen eller den, han bemyndiger, erhverves med fuld retsvirkning av andre end staten, norske kommuner, Norges Bank, Kongeriket Norges Hypotekbank, Den norske Arbeiderbruk- og Boligbank, Den norske Stats Smaabruk- og Boligbank, Riksforsikringsanstalten, offentlige fond og autoriserte sparebanker.

Dog er tilladelse ikke nødvendig for norske statsborgere; naar erhvervelsen sker gjennom arv, egteskap eller odelsløsning eller gjennom overdragelse, naar erhververen er nærmere odelsberettiget til eiendommen end overdrageren eller er dennes egtefælle eller beslegtet eller besvogret med overdrageren i op- eller nedstigende linje eller i første eller anden sidelinje.

Kongen kan fastsætte undtagelser for leie og andre bruksrettigheter.

Inderberg: Som nævnt av sakens ordfører, hr. Hagb. Lund, har der været levnet komiteen liten tid til behandling av den foreliggende indstilling. Behandlingen foregik nu i middagspausen, saa man har ikke hat tid til i detaljer at gaa nærmere ind paa saken. Imidlertid er forholdene i Finmarken av den beskaffenhet, at der maa gripes til handling straks, og som følge derav har komiteen ogsaa fundet at burde anbefale den foreliggende proposition

ophøiet til lov. Jeg vil imidlertid gjøre opmerksom paa, at denne lovbestemmelse griper sterkt ind i hævdvundne og tilvante forhold. I de kommuner, hvor kongen finder, at loven bør gjøres gjældende, blir der, ikke - saavidt jeg forstaar - adgang til at sælge en husmandsplads uten kongelig tilladelse. Det synes jeg er et noksaa sterkt indgrep i den frie omsætning og det vil vanskeliggjøre utstykning av jorden. Det gaar nemlig ikke an at overdra fast eiendom uten kongens tilladelse. Jeg synes, denne bestemmelse er noksaa voldsom set ut fra de forhold, vi har været vant til at leve under. Ja, en mand kan sogar ikke sælge et lidet sjøhus - det regnes ogsaa for fast eiendom - uten kongelig tilladelse, hvis denne lov er gjort gjældende for kommunen. Det behøver ikke at være store værdier for at gaa ind under betegnelsen "fast eiendom". Men skal det komme til det, at enhver handel med noget, som gaar ind under betegnelsen "fast eiendom", skal ha kongelig stadfæstelse, før handelen kan ansees som retsgyldig, saa er det klart, at det blir meget vanskelig at kunne faa ordnet overdragelsen av huse og grundstykker som ofte skifter eier.

Det er ogsaa en anden vanskelighet loven, saavidt jeg forstaar, vil medføre. Der er tat sigte paa, at de banker, som staar under statens kontrol, skal ha ret til uten konsession at redde sine pantefordringer; men er det en privatbank, som har sat penge i et hus, saa er det vel et spørsmaal om det kan gjøres, da vedkommende panthaver ikke kan bli eier uten konsession. Det er ogsaa et noksaa sterkt indgrep, og det kan føre til vanskeligheter baade for laantager og laangiver. Jeg gaar imidlertid ut fra, at loven kun blir gjort anvendelig der, hvor det maa ansees uomgjengelig paakrævet, og at der blir konferert med de lokale myndigheter, amtmanden f.eks., om det ansees nødvendig at gjøre loven anvendelig i andre kommuner end Finmarken. Der maa være tilfælde, som gjør det paakrævet, hvis den skal gjøres anvendelig utenfor Finmarken. Den lægger et meget sterkt baand paa den frie handel, og den gjør ogsaa indgrep paa andre omraader, saa jeg vil haabe, at naar administrationen skal bringe den i anvendelse, at dette ansees nødvendig, og paakrævet av almene hensyn.

Hagerup Bull: Det var det sidste punkt, hr. Inderberg berørte, som ogsaa jeg for mit vedkommende har fæstet mig ved. Jeg er opmerksom paa, hvad departementet forsaavidt anfører i sit foredrag, og jeg kan være enig i, at der kan være gode grunde for ikke at tilstede, at erhvervelse ved tvangsauktion skal kunne ske uten tilladelse. Departementet anfører ogsaa, at kjøpere ved tvangsauktion vil selvfølgelig kunne gaa ut fra, at tilladelse ikke vil bli negtet, medmindre erhvervelsen findes at være i strid med samfundsmæssige hensyn. Men man maa være opmerksom paa, at et saadant vilkaar, hvorunder bud skal avgives, er egnet til at holde bydere væk. Man kan derfor meget vel tænke sig, at det vil være forgjæves at avholde tvangsauktion, fordi bydere ikke vil indfinde sig, naar de

ikke har nogen anden utsigt til at erhverve eiendommen end under forutsætning av, at kongelig tilladelse meddeles. Der vil derfor kunne indtræde tilfælde, hvor det viser sig, at panthaverne er aabenbart skadelidende. Medens jeg altsaa er enig i, at loven faar avfattes saaledes som her foreslaat, saa gaar jeg ut fra, at det erstatningskrav, som isaafald panthaverne maatte ha, vil være dem forbeholdt.

Statsraad Blehr: Jeg har været fuldt opmerksom paa de spørsmål, som har været reist fra de to sidste talere, og jeg erkjender, at det er en vanskelighet ved loven. Det har jeg hat fuldt øie for under dens utarbeidelse, og det har ogsaa været gjenstand for en indgaaende drøftelse. Men skal man her sikre sig en effektiv lov, en, som ikke kan omgaaes paa forskjellig vis ved straamænd og saadant noget, saa har man trodd at være nødt til at gaa til denne regel her; men jeg tror ikke heller, det vil være saa farlig. Samfundets hensigt er jo ingenlunde at stanse den frie virksomhet paa fiskeværene. Tvertimot, samfundet vil sikre sig, at den frie virksomhet netop opretholdes, og man kan derfor være ganske sikker paa, at det bare blir en form - hvor det er en almindelig handel, en eiendom, som skal sælges, saa vil det bare være en form. Man vil ganske sikkert faa koncession straks. Hvis det derimot er et firma, et aktieselskap, fremmed kapital eller saadant, som søker at trænge sig ind og at ta en større del av et enkelt fiskevær eller mange fiskevær, da er det, at samfundet vil stanse det. Vistnok kan det siges naturligvis, at det kan hände, at en fremmed institution, enten et fremmed lands handelsmænd eller ogsaa en enkelt handelsmand eller et handelsselskap, et anonymt selskap eller noget saadant, kan ville lægge mange penge i et fiskevær og at de derfor muligens kunde faa jobbet op en høiere pris; men jeg tror allikevel ikke, der vil være anledning til noget erstatningssøksmaal mot staten. Det tror jeg ikke. Den almindelige virksomhet maa man forutsætte vil gaa uhindret. Det er bare det, man søker at hindre, at der sker noget ekstraordinært, som i virkeligheten vil være til skade baade for det fiskevær og for vor virksomhet i det hele.

Gard: Eg vil berre høyra med vedkomande statsraad og ordførar, um det kjem av ei avgløyming, at "Norges kreditforening for land- og skogbruk" ikkje er medteken blandt dei bankar som er nemnde her i paragraf 1. Det er eit lag som laaner ut pengar i fast eigedom, og som hev fenge si verksemd godkjend av staten. Dersom so er tilfellet, at det er ei avgløyming, so vil eg gjera framlegg um, at han kjem med. Det vil daa koma til aa heita som tilleg til fyrste deilen "samt Norges kreditforening for land- og skogbruk".

Hagb. Lund: I anledning av hr. Gards sidste bemerkning, om det ikke er en forglemmelse fra komiteens eller

regjeringens side, at der ikke er tilføiet "Norges kreditforening for land- og skogbruk" til de øvrige banker, saa vil jeg si, at jeg ikke har faat anledning til at konferere med komiteen, men jeg kan ikke tro, at komiteen for sin del har noget mot, at "Norges kreditforening for land- og skogbruk" blir opført blandt de banker, som undtages fra denne koncessionsregel. Medens jeg har ordet, vil jeg ogsaa komme med en henstillen til statsraaden. Loven hjemler jo adgang for kongen eller den, han bemyndiger, til at gi denne tilladelse. Jeg vil da bede statsraaden om, at han gir denne bemyndigelse til amtmanden. Det vil være til stor lettelse og paaskynde betydelig disse salg, om amtmanden som lokalkjendt med forholdene kan faa den bemyndigelse, fremfor at hver enkelt overdragelse av en eiendom inden et amt skal sendes ned og behandles av departementet. Jeg er ængstelig for, at det vil kunne komme til at sinke salget og derigjennem gjøre denne bestemmelse noget tungvint. Jeg vil altsaa foreslaa, at der føies til i § 1 efter "Den norske stats smaabruk- og boligank" "samt Norges kredit-forening for land- og skogbruk".

Præsidenten: Komiteens ordfører har foreslaat, at der i § 1 næstsidste linje i første led, efter ordet "Boligbank" føies ind "Norges kreditforening for land- og skogbruk", saaledes at det kommer til at lyde: "Den norske stats smaabruk- og boligbank, Norges kreditforening for land- og skogbruk, Riksforsikringsanstalten" osv. som i den trykte indstilling.

Præsidenten gaar ut fra, at dette er komiteens ændrede indstilling.

Hagerup Bull: Jeg er enig med statsraad Blehr i, at det er litet antagelig, at der vil komme til at foreligge fundamentet for erstatningssøksmaal mot statskassen, men det kan tænkes, og forsaavidt det virkelig maatte være saaledes, at det kan godtgjøres, at der er paaført skade ved bestemmelsen, mener jeg altsaa, at vedkommendes ret til erstatning maa være i behold. Jeg skal forøvrig tilføie, at jeg maa være enig med komiteens ordfører i, at det vil være hensigtsmæssig, at bemyndigelsen til at gi tilladelse henlægges til amtmanden. Derved vil der spares tid og eventuelt ved tvangsauktion vil man kunne paaregne saa meget hurtigere at faa avgjort, om bud vil kunne lede til kjøp. Det vil bidra til, at man saa meget sikrere kan gaa ut fra, at der ikke vil paaføres nogen nogen virkelig skade gjennom loven. Det vil naturligvis ogsaa kunne være tjenlig - men det vil de paagjældende selvfølgelig kunne finde paa, - at man i bekjendtgjørelsen om auktioner anfører, at det er forutsætningen, saaledes som det staar her i foredraget, at tilladelse vil kunne paaregnes, saafremt ikke samfundsmæssige hensyn maatte tilsi det motsatte.

Blydt: Jeg vil kun gjøre opmerksom paa i anledning av det forslag som er stillet av hr. Gard, og som komiteens ordfører hr. Lund har akseptert, nemlig at sette ind i indstillingen "Norges kreditforening for land- og skogbruk", at vi har andre kreditforeninger, som er beskæftiget med pantelaan, og som sikkerlig er offentlig anerkjendt, da de utsteder partialobligationer, som er omsættelige, og jeg gaar ut fra, at ogsaa de maa komme ind under dette. Jeg har i dette øieblik ikke saadan oversigt over dette, at jeg tør opta noget forslag til nogen lovparagraf herom. Jeg gaar dog ut fra, at denne lov kun skal ha foreløbig et aars varighet, og at departementet til det endelige forelæg i denne sak vil være opmerksom paa, at der blir medtat alle de kreditforeninger, som gir pantelaan, og som staar i samme linje som den av hr. Gard nævnte forening.

Halvorsen: Jeg vil bare i tilslutning til, hvad hr. Blydt nu uttalte, minde om en bestemmelse i skogkoncessionslovens § 6, slik som den blev formet ved lov av 26. juli 1916. Der heter det om disse foreninger, at "Kongen kan bestemme, at det samme skal gjælde kredit- og hypotekforeninger, hvis statuter er godkjendt av vedkommende departement, forsaavidt erhvervelsen sker for at redde en fordring, som tilhører foreningen, og som denne har panteret for i eiendommen."- Jeg skulde tro, at det kunde være rimelig at indta den samme bestemmelse her.

Statsraad Blehr: Jeg vil ikke bestride, at det nok kan være mulig, at enkelte banker og kreditforeninger kunde tages med her; men regelen er tat fra den sidste koncessionslov, dens §19, og den stemmer med den, undtagen forsaavidt som man har strøket bestemmelsen der, hvorefter norske statsborgere kan faa erhverve uten koncession, naar de inddriver ved tvangsauktion. Den har vist sig at lede til omgaaelser, til straamandsvæsen o.s.v. Jeg skulde tro, at den regel, som nu findes her, skulde være tilfredsstillende likeoverfor en saadan midlertidig lov. Jeg tror ikke, der er nogen interesser, som skades ved den, og selv om der muligens kunde være en eller anden bank, som føler sig brøstholden, saa bør man ikke gaa for vidt; for det har vist sig, at private banker undertiden kan hjelpe til ved saadanne koncessionsomgaaelser.

Votering:

Komiteens ændrede indstilling til §1 bifaldtes enstemmig.

Videre var indstillet:

§ 2.

Møde for lukkede dører, Odelstinget 19. mars 1918

Saadan tilladelse, som er omhandlet i §1, kan gives for begrænset tid eller uten tidsbegrænsning. Der kan fastsættes saadanne betingelser, som findes paakrævet av almen hensyn.

Hagb. Lund: Som jeg antydet, da jeg forrige gang hadde ordet, tillater jeg mig at foreslaa, at § 2 gaar ut, og at §§ 3, 4 og 5 rykke op i nummer.

Præsidenten: Komiteens ordfører har foreslaat, at § 2 utgaar. Forsaavidt ingen forlanger ordet angaaende § 2, anses den som utgaat av indstillingen.

Videre var indstillet:

§ 3. (nu § 2)

Lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom av 14de december 1917 kapitel V faar anvendelse, forsaavidt dertil er anledning.

§ 4. (nu § 3)

Denne lov kommer ikke til anvendelse i tilfælde, hvor tilladelse til erhvervelsen er nødvendig efter nogen anden lov.

Votering:

§ 3 (nu § 2) og § 4 (nu § 3) bifaldtes enstemmig.

Videre var indstillet:

§ 5

Denne lov træder i kraft straks.

Hagb. Lund: Jeg vil foreslaa, at denne paragraf faar et tillæg, saa den kommer til at lyde: "Denne lov træder i kraft straks og gjælder i et aar." Det kan betragtes som komiteens ændrede indstilling.

Votering:

Komiteens ændrede indstilling til § 5 samt lovens overskrift bifaldtes enstemmig.

Efter forslag av præsidenten besluttedes derefter enstemmig:

- 1 De fattede beslutninger ansees som endelige.
- 2 Lovbeslutningen oversendes Lagtinget.

Møte for lukkede dører, Odelstinget 19. mars 1918

Præsidenten: Med hensyn til offentliggjørelsen av, hvad der er passert i dette møte, foreslaar præsidenten, at det overlates til præsidenten, naar loven er sanktionert, at offentliggjøre lovbeslutningen. Efter det indledningsforedrag, som er holdt av sakens ordfører, burde der være ting der, som ikke egner sig for offentliggjørelse, og præsidenten foreslaar da, at lovbeslutningen blir at offentliggjøre, naar loven er sanktionert. - Ingen har uttalt sig derimot, og saaledes vil bli fremgaat.

Protokollen blev derefter oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hævet kl. 18.00.